

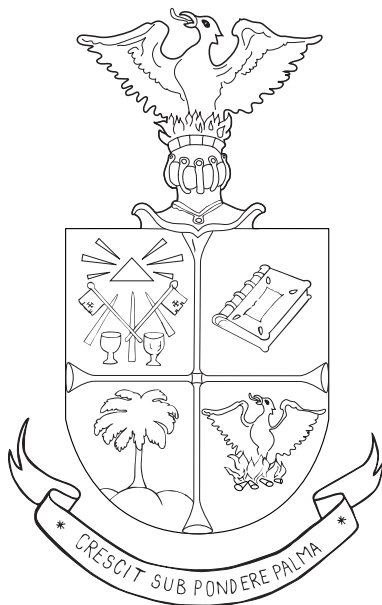
Glossa Iuridica

VIII. évfolyam, 3. szám

Glossa Iuridica

VIII. évfolyam, 3. szám

Trianon

Budapest, 2021

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

UJLAKI MIKLÓS ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA MAGYARORSZÁGON¹

NAGY PÉTER
adjunktus (KRE ÁJK)

Összefoglalás

A tanulmány célja, hogy bemutassa Ujlaki Miklós életét és munkásságát. Ujlaki, aki Szladits Károly egyik tanítványa volt. Tudományos karrierje elején a magyar magánjog bibliográfiáját kutatta, több évig kutatta a környező országokhoz csatolt egykori magyar területeken bekövetkezett magánjogi fejlődést. Az eredményeket több kötetben adta közre. Az 1947-ben alapított Összehasonlító Jogi Intézet igazgatóhelyettese volt. 1948-ban meghívást kapott „Svenska Instituteil”-be, melynek keretében két félévet Svédországban töltött, ahonnan azonban már nem tért haza: 1949-ben az Amerikai Egyesült Államokba emigrált és véglegesen letelepedett.

Kulcsszavak

Jogtörténet, magánjog, bibliográfia, életút, jogösszehasonlítás, jogtudomány

LIFE AND CARRIER OF MIKLÓS UJLAKI IN HUNGARY

Abstract

The aim of the study is to present the life and carrier of Miklós Ujlaki, who has been one of the students of the well-known Hungarian law professor, Károly Szladits (1871–1956). At the beginning of his academic career, Ujlaki researched the bibliography of the Hungarian private law. He researched the development of the private law in the former Hungarian territories for several years, which had been came under the control of neighbouring countries because of the Treaty of Trianon. He has published his conclusions in several books. He was

1 This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Contract no. APVV-19-0419.

the vice director of Institute of the Comparative Law, that had been founded in 1947. Ujlaki was invited to the „Svenska Instituteil” in 1948, therefore he spent two semesters in Sweden, wherefrom he never returned to Hungary. From Sweden he emigrated to the United States of America in 1949.

Keywords

Legal history, private law, bibliography, carrier, comparative law, jurisprudence

Ujlaki Miklósról, a Trianon utáni magyar magánjog utódországi továbbélését kutató legjelentősebb jogtudósról, viszonylag keveset tudunk. Itthoni tudományos munkásságának összegyűjtése, emigrációja emlékeinek felkutatása még várat magára. Jelen tanulmány ennek a fehér foltnak a kitöltéséhez kíván hozzájárulni azzal, hogy Ujlaki életének első, magyarországi tudományos pályafutásának legfontosabb állomásait és eredményeit gyűjti össze. Nem túlzó életének első felét említeni, mivel az 1906-ban született kutató, oktató és ügyvéd 1948-ban el hagyta az országot, ahova már nem tért vissza 1985 januárjában New Yorkban bekövetkezett haláláig.²

1. Pályaképe

Ujlaki Miklós 1906. május 18-án született Budapesten, családja izraelita valóság volt. Édesapja Ujlaki József 1901-től 1937-ben bekövetkezett haláláig Budapesten volt ügyvéd, aki maga is több tudományos munka szerzője volt főként pénzügyi jogi témában.³ Tagja volt az egységes ügyvédi és bírói vizsgálóbizottságnak, majd több ülészakon át a Kúria ügyvédi tanácsának is, valamint a Magyar Jogászegylet pénzügyi jogi szakosztályának alelnöke volt. Édesanyja Kiss Margit volt.⁴

2 A hatvanas években a Mormon Egyház által digitalizált anyakönyvek mikrofilmmásolatai 2019-től online kutathatók. Minden esetben az eredeti levéltári forrást is rögzítik: <https://www.familysearch.org/search/>. Ujlaki Miklós halálának helyről és időpontjáról: States Social Security Death Index, database; FamilySearch [<https://familysearch.org/ark:/61903/1:1:JKLF-L6P> (2021. 09. 10.7)], Nicholas Ujlaki, Jan 1985; citing U.S. Social Security Administration, Death Master File.

3 Például: UJLAKI József: *A csekk törvény (1908:LVIII. tcz.) magyarázata*. Budapest, Deutsch Zs. és Tsa., 1909, VII, 147.; UJLAKI József: *Az új adótörvények rendszere: a Budapesti Ügyvédi Körben 1917. február hó 22-én tartott előadás*. Budapest, Dick, 1917, 15.

4 Eötvös Lóránd Tudományegyetem Levéltára, 7.c. Állam- és Jogtudományi Kar. A Dékáni

Középiskolai tanulmányait a budapesti Kölcsey Ferenc főgimnáziumban végezte, érettségijét 1924-ben „jó” eredménnyel teljesítette. Diplomáját 1928-ban a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán szerezte. Jogtudományi szigorlatai közül a tételest egyhangú kitüntetéssel, a vegyest egyhangúlag, a történetit szótöbbséges dicsérettel abszolválta.⁵ Magántanári pályázatához csatolt életrajzában az egyetemi évek tudományos tevékenységéről is beszámolt. 1926 októberében került Magyary Géza és Szladits Károly mellé mint a per- és magánjogi szemináriumok könyvtárosa és szemináriumi segéd. Magyary Géza mellett 1928-ban bekövetkezett haláláig dolgozott, ahol a könyvtárosi feladatok mellett anyaggyűjtési és „egyéb tudományos munkát” is végzett. A Szladits Károly melletti magánjogi szemináriumi munkát egészen 1942-ig folytatta.⁶

Ujlaki Miklós 1929-ben pályázott az Országos Ösztöndíjtanács által meghirdetett ösztöndíjra.⁷ Szladits Károly⁸ kérelemhez egy támogató nyilatkozatot csatolt, amelyet a fontos életrajzi adalékok miatt egész terjedelmében idézek: *„Dr. Ujlaki Miklós magánjogi szemináriumomban három év óta jeles sikerrel dolgozik. Tevékeny részt vett a magánjogi birói gyakorlatot magában foglaló kötet összeállításában. 1928. szeptember óta nagy buzgalommal és körültekintéssel önállóan vezeti a szemináriumban a magyar magánjog bibliográfiájának rendszeres egybefoglalását 1861-től napjainkig. A kb. 30-35 ívnyi bibliográfiái szakmunka a magyar jogirodalom részére egyenesen hézagpótló s*

Hivatal iratai. (a továbbiakban ELTE Levéltár, 7.c.) 484/1944–1945. 1. számú melléklet, 1.

- 5 Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karának ülései, 1928-1929 (ELTEL 7.a.29.) 1929. április 24. VI. rendes ülés, 239. Az ülések jegyzőkönyvei online is elérhetőek: https://library.hungaricana.hu/hu/collection/egyetemi_jegyzokonyvek_elte_AJTK/ (2021. 09. 02.) (a továbbiakban: ELTE Levéltár, 7.a.29.) ELTE Levéltár 7. c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet, 1. A Hivatalos Közlönyben csupán a történeti tárgyú (I.) vizsga szótöbbséggel kitüntettek, és a tételes (III.) egyhangúlag kitüntettek között szerepel. Vö: Hivatalos Közlöny, 1928. 36(25), 351.
- 6 ELTE Levéltár 7. c. 484/1944–1945. 1. számú melléklet, 2.
- 7 ELTE Levéltár, 7.a.29. 1929. április 24. VI. rendes ülés, 239.
- 8 SZABÓ Béla: Szladits, Károly. In: MICHAEL, Stolleis (szerk.) *Juristen. Ein biographisches Lexikon von der Antike bis zum 20. Jahrhundert.* München, Verlag C. H. Beck, 2001, 618-619.; HAMZA Gábor – SÁNDOR István: Szladits Károly (1871-1956). In: HAMZA Gábor – SIKLÓSI Iván (szerk.): *Magyar jogtudósok IV.* Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014, 43-51.; HAMZA Gábor: Emlékezés Szladits Károlyra (1871–1956), halálának évfordulója alkalmából. *Jogtörténeti Szemle*, 2016, 18(2), 86-89.; VÉKÁS Lajos: Szladits Károly és magánjogi iskolája. *Jogtudományi Közlöny*, 2018, 73(2), 72-77.; VÉKÁS Lajos: Szladits Károly (1871–1976) és Magánjogi iskolája. In: VÉKÁS Lajos (szerk.): *Fejezetek a magyar magánjogtudomány történetéből.* Budapest, HVG-ORAC, 2019, 81-96.

ezért az Orsz. Bibliográfiai Központ szívesen vállalkozik kiadására. Dr. Ujlaki azonban szerzői tiszteletdíjban nem részesül és azért méltányos, hogy a szerkesztés nagy és fáradságos munkájáért ösztöndíjban részesüljön. A munka a folyamodót még kb. egy évig fogja foglalkoztatni; szerkesztői működése a munka jelen stádiumában nélkülözhetetlen. Éppen azért nemcsak kívánatosnak, hanem okvetlenül szükségesnek is tartom, hogy a szemináriumban továbbbi tudományos munkássága belföldi kutatási ösztöndíj adományozásával biztosítsák. A folyamodó boldogult Magyary Géza professzornak is kedvelt tanítványa volt és tőle már megbízást kapott perjogi munkája III. kiadásának előkészítésére, ami a professor úr halála következtében egyelőre megghiúsult. Ujlaki Miklós jeles képzettségű, odaadó buzgalmú tudományos munkás. Szerény vagyoni viszonyok között él. Édes atyja nyugdíjas köztisztviselő, az országgy. gyorsírodának nyug. volt tagja, osztálytanácsosi rangban[!]; a kérelem erre való tekintettel is különös méltánylást érdemel. Mindezeknél fogva a folyamodó részére az ösztöndíj adományozását a legmelegebben ajánlom és a magam részéről közérdekben is kérem.”⁹

Thewrewk-Pallaghy Attila honvédelmi minisztériumi fogalmazó pályázataival szemben a kar egyhangúan Ujlaki pályázatát fogadta el, és terjesztette fel az Ösztöndíjtanácshoz.¹⁰ A vallás- és közoktatásügyi miniszter – többek között – Ujlaki részére is megítélte 1929–1930. tanévre az ösztöndíjat a magánjogi bibliográfiával kapcsolatos munkája folytatására.¹¹

Még 1928-ban a Budapesti Ügyvédi Kamara ügyvédjelölti lajstromba vette, principálisa édesapja, Ujlaki József lett.¹²

Nemsokkal később már az Ügyvédjelöltek Országos Szövetségének választmányi üléséről szóló hírek adnak hírt az ifjú jogász pályájának emelkedéséről és a tudományos érdeklődés töretlenségéről. Az ekkor 22 éves Ujlaki indítványára a választmány egyhangúlag elhatározta, hogy azzal a felterjesztéssel fordul az igazságügyminiszterhez és az ország összes ügyvédi kamarájához, hogy a joggyakorlatra vonatkozó fennálló szabályokat úgy módosítsák, hogy a gyakorlati idő alatt annak, aki külföldi ügyvédnél, főiskolán vagy külföldi vállalatnál dolgozott vagy kutatott, az ott végzett tevékenységéből egy évet beszámítsanak az ügyvédjelölti gyakorlatba.¹³

9 ELTE Levéltár, 7.a.29. 1929. április 24. VI. rendes ülés, 239-243.

10 ELTE Levéltár, 7.a.29. 1929. április 24. VI. rendes ülés, 243.

11 Hivatalos Közlöny, 1929/14. sz. 228.

12 Budapesti Közlöny, 1928. 62(252) 3.

13 Az ügyvédjelöltek az ellenőrzési rendszer megváltoztatását kérik. *Budapesti Hírlap*, 1929. 49(23), 24.

Az 1929. május 19-én és 20-án Budapesten rendezett országos ügyvédjelölti kongresszuson már a továbbképzési szakosztály ülésén tartott előadást az egyetemi jogi oktatás reformjáról, az ügyvédjelölti továbbképzőtanfolyamokról, az ügyvédi vizsgarendszerről és a külföldi tanulmányok joggyakorlati időbe való beszámításáról.¹⁴

1930–1931. tanévre újabb lehetőséget kapott, amikor a Berliini Collegium Hungaricumba nyert ösztöndíjat a jogtörténeti tanulmányainak folytatására.¹⁵ Ebben az időszakban főként a breslauer Osteuropa-Institutban dolgozott, ami a Weimari Köztársaság egyik legtekintélyesebb interdiszciplináris, a kelet-európai joggal és gazdasággal foglalkozó kutatóhelye volt.¹⁶ Itt ideje egy részében az intézet számára a magyar jogi vélemények szerkesztését csinálta, többnyire azonban a Magyarországgal szomszédos államok magánjogát tanulmányozta.¹⁷

Az 1931/32. tanévre újabb állami ösztöndíjat nyert arra a célra, hogy a bécsi Collegium Hungaricumban folytasson összehasonlító magánjogi kutatásokat,¹⁸ ez azonban nem valósulhatott meg, mivel abban az évben az ösztöndíjakat az általános gazdasági helyzet következtében visszavonták.¹⁹ Végül az 1932–1933-as tanévre belföldi kutatási ösztöndíjat nyert.²⁰ A kutatói ösztöndíj lejártát követően, 1933. március 13-án az Budapesti Ügyvédi Kamara ügyvédként lajstromba vette.²¹ Asztalos László szerint a gyakorlatban elsősorban adójogásként jeleskedett.²²

Az ügyvédi munka azonban nem szorította háttérbe Ujlaki tudományos érdeklődését, és az ebben a közegeben való szerepvállalást. Az International Law Association 1934. szeptember 6–10. között a Magyar Tudományos

14 Magyar Hírlap, 1929. 39(106), 14.

15 Budapesti Közlöny, 1930. 64(158)1-2.

16 A Jogtudományi Közlönyből egy ebben az időszakban született tanulmánya miatt helyreigazítást is kért, mivel ott breslauer ügyvédként tüntették fel. „Dr. Ujlaki Miklóst, a lapunk legutóbbi, 5-ik számában megjelent «A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken című cikk szerzőjét, a tartalomjegyzék tévesen «breslauer ügyvéd»-nek tünteti fel. A cikk szerzője, akinek «Hetven év magánjogi irodalmi» című kitérő munkáját lapunk ismertette és méltatta, budapesti ügyvédjelölt, aki jelenleg állami ösztöndíjjal a breslauer Osteuropa Institutnál dolgozik.” *Jogtudományi Közlöny*, 1931/6. 60.

17 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet, 3.

18 *Hivatalos Közlöny*, 1931. 39(15) 148.

19 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet, 4.

20 ELTE Levéltár, 7.a.32. 1932. április 20. V. rendes ülés, 65.

21 *Budapesti Közlöny*, 1933. 67(67) 2.

22 Asztalos László: Grosschmid tanítványok - Szladits iskola. In: A jogászképzés a magyar felsőoktatás rendszerében 1984. 96.

Akadémián tartotta a 38. konferenciáját,²³ amelynek tagjai között találjuk Ujlakit is.²⁴

Asztalos László úgy értékelte Ujlaki Miklós Szladits iskolában betöltött helyét, hogy míg Villányi (Fürst) László volt a szellemi helyettes, addig Ujlaki a szervező.²⁵ Ez a szervezőkészség jól tetten érhető Nyulászi János ünnepi beszédében „*Grosschmid Béni tanítványai körében Szladits Károly professzor kezdeményezésére mozgalom indult meg, amelynek célja, hogy fenntartsa és továbbvigye a nagy tudós tanításait és főképp az általa utolérhetetlen tökélyre emelt analitikus módszert. A szervezkedés a Magyar Jogászegylet keretén belül történik. A mozgalom vezetősége nevében Ujlaki Miklós ügyvéd által kibocsájtott felhívásra százával jelentkeztek Grosschmid tanítványai és tisztelői. November 9-én a Magyar Jogászegylet teljes ülésén Oswald István, a kir. Kúria elnöke méltatta a megindult mozgalom jelentőségét [...]*”²⁶

A szervezést tekintve Ujlaki érdeme volt, hogy már 1937-ben megjelenthetett a Szladits Károly tanári működésének harmincadik évfordulójára készített kötet,²⁷ amely szerzői között joghallgatók és ügyvédjelöltek is vannak. Ehhez a munkához kapcsolódik az 1941-ben megjelent Szladits hetvenedik születésnapjára készített kötet,²⁸ amely a szeminárium akkori és volt tagjait is összegyűjtötte, és lényegében magán az egész iskolát testesítette meg.²⁹

1936. február 8-án tartotta alakulóülését a Magyar Jogászegylet Összehasonlító Jogi Szakosztálya, amelyet Mendelényi László, a pestvidéki törvényszék elnöke vezetett. Beszédében kiemelte, hogy valódi összehasonlítható jogtudományról csak akkor lehet szó, ha az egyes államok törvényeinek megismerésén felül beható vizsgálat tárgyát képezi az egyes törvények és jogintézmények társadalmi fejlődése is. Ennek kapcsán utalt arra a szoros összefüggésre, amely összehasonlító jogtudomány és jogbölcselet között

23 Nemzetközi Jogi Egyesület. – Az International Law Association budapesti konferenciája. Ügyvédi Közlöny, 1934. 4(19) 75-76.

24 The International Law Association. Report of the Thirty-eighth conference held at Budapest in the Hungarian Academy of Science, September 6th to 10th, 1934. 38. konferenciáját Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémián tartotta 1934 szeptember 6-10 között. London–Reading, The Eastern Press LTD., 1935. CXXIX.

25 ASZTALOS i. m. 86.

26 Dr. Nyulászi János serlegbeszéde. *Polgári Jog*, 1935, 11(10), 1.

27 *Ünnepi dolgozatok: Szladits Károly egyetemi tanár működésének harmincadik évfordulója alkalmából*. Budapest, Móricz M. Ny., 1937. Budapest Móricz Ny. 112.

28 *Ünnepi dolgozatok: Dr. Szladits Károly egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Budapest, Arany János Ny., 1941, 376.

29 ASZTALOS i. m. 87–88.

van.³⁰ A szakosztály az elnök javaslatára alelnökévé Szladits Károlyt, titkárnak pedig Szászy Istvánt és Ujlaki Miklóst választották, a jegyzők ifj. Szladits Károly, Visky Károly és Degré Alajos lettek.³¹

Ujlaki a szakmai-közéleti és oktatói tevékenysége keretében az egyetemi előadások és szemináriumok mellett előadást tartott *„a pécsi egyetem nemzetközi jogi intézetében, a szegedi egyetem barátai egyesületének jog- és államtudományok szakosztályában, a Magyar Jogászegyletben, a Civiljogászok Vitatársaságában, a Budapesti Ügyvédi Kara által rendezett ügyvédjelölti gyakorló tanfolyamokon, stb.”*³²

A magyar királyi minisztérium A zsidók közszolgálatának és közmegebizátásainak, továbbá ügyvédi működésének megszüntetéséről szóló 1944. évi. 1.210. M. E. számú rendeletének 5. §-a arról rendelkezett, hogy azokat a zsidó származású ügyvédek, akik a rendelet hatálybalépését megelőzően (1944. március 31.) az ügyvédi kamarák névjegyzékébe be voltak jegyezve a rendelet hatálybalépése előtt bejegyzett zsidó ügyvédet a kamara választmánya az 1944. évi május hó 31. napjáig a névjegyzékből törölni köteles.³³

A Budapesti Közlöny néhány héttel később arról adott hírt, hogy a Budapesti Ügyvédi Kamara választmánya 1944. évi április hó 14. napján tartott teljes ülésében az 1.210/1944. M. E. számú rendelet alapján a Budapesti Ügyvédi Kamaránál vezetett ügyvédi névjegyzékből jogerőben törölte – számos más ügyvéd mellett – Ujlaki Miklóst is, irodagondnokaként Padányi Zoltánt kijelölve.³⁴ Életrajzában erről maga Ujlaki is tett említést. Az ezt követő időszakban munkaszolgálatot teljesített.³⁵

Még a második világháború lezárta megelőzően, 1945 május 11-én magántanári képesítés iránt adott be kérvényt.³⁶ A jogi kar kari tanácsa 1945. augusztus 1-én tartott ülésén tárgyalta a beadványt. Ujlaki tudományos munkáinak bírálatát Kolosváry Bálint és Nizsalovszky Endre végezte el, mindkét esetben pozitívan nyilatkozva a pályázó tudományos mun-

30 A Magyar Jogászegylet Összehasonlító Jogi Szakosztályának megalakulása. Magyar Jogászegyleti értekezések és egyéb tanulmányok, 1936. 4. évf. 1–2. sz. 212–213.

31 Uo. 213. Lásd még: Budapesti Hírlap, 1936. 56. évf. 35. sz. 10. p.; Magyarság, 1936. 17. évf. 35. sz. 11. p.

32 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet, 6.

33 A m. kir. minisztérium 1944. évi. 1.210. M. E. számú rendelete a zsidók közszolgálatának és közmegebizátásainak, továbbá ügyvédi működésének megszüntetéséről, 5. §.

34 Budapesti Közlöny, 1944. 78(120) 6., 14.

35 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet, 2.

36 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. Kérvény, 1945. május 11.

kásságáról.³⁷ Nizsalovszky azt a javaslatot tette, hogy a szóbeli kollokvium elengedésével közvetlenül bocsássák próbaelőadásra a folyamodót. Ezt Kolosváry is támogatta, amelyet a kari tanács is elfogadott.³⁸ Az előadásra 1945. augusztus 28-án került sor a kari tanács VIII. rendkívüli ülésének keretében, ahol Szandtner Pál dékán elnökle mellett Moór Gyula, Navratil Ákos, Kolosváry Bálint, Kuncz Ödön, Eckhart Ferenc, Gajzágó László, Marton Géza, Nizsalovszky Endre, Baranyay Jusztin, Sárffy Andor és Heller Erik voltak jelen. A habilitációs próbaelőadás címe Az összehasonlító jogtudomány új útjai volt, amelyet egyhangúlag elfogadtak a jelenlevők, és kijelentették, hogy maguk részéről képesített magántanárnak tekintették Ujlakit azzal a figyelmeztetéssel, hogy az ezzel járó jogokat és kötelezettségeket csakis az illetékes főfelügyeleti hatóság megerősítését követően gyakorolhatja.³⁹ A Magyar Közlöny november 7.-i számában hirdették ki, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter Ujlakinak „a Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán a »Szomszédos államok magánjoga« című tárgykörből egyetemi magántanárrá történt képesítését jóváhagyólag tudomásul vette és nevezettet ebben a minőségében megerősítette.”⁴⁰

1947 februárjában Nizsalovszky Endre és Szászy István⁴¹ azzal a javaslattal fordult a kari tanácshoz, hogy a kar állítson fel egy bizottságot annak érdekében, hogy megvizsgálják, nem volna-e indokolt, hogy Ujlaki Miklóst egyetemi rendkívüli tanári címmel tüntessék ki.⁴² A bírálóbizottság elnöke Eckhart Ferenc lett, az előadó Szászy István és a jegyzőkönyvvezető Nizsalovszky Endre.⁴³ Szászy majdnem 6 oldalas javaslatot tett, amelyben részletesen kiemelte Ujlaki érdemeit, ami új információkkal is szolgál a kirajzolódó életúthoz.

Ujlaki az 1946–1947-es tanévtől kezdve Románia jogviszonyai és Jugoszlávia joga címmel külön tantárgyakat hirdetett meg. Tudományos tervei között szerepelt a magánjogi bibliográfia újabb kötetének kiadása és egy nagyobb tanulmány Az összehasonlító jogtudomány és a jogegységesítés

37 Lásd: Kolosváry Bálint és Nizsalovszky Endre véleményeit. ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945.

38 ELTE Levéltár, 7.a.44. 1945. augusztus 1. 238-239.

39 ELTE Levéltár, 7.a.44. 1945. augusztus 28. 1-2.

40 Magyar Közlöny, 1945/169. 2.

41 KAPRINAY, Zsófia: Szászy István (1899-1976) *FORUM: Acta Juridica et Politica*, 2020, 10(1). 705-717.; VERESS Emőd: Megjegyzések Szászy Istvánról, a magyar polgári jog általános részéről és az összehasonlító jog szerepéről. *Jogtudományi Közöny*, 2021. 76(2) 49-55.

42 ELTE Levéltár, 7.a.46. 1947. február 19. 30.

43 ELTE Levéltár, 7.c. 941/1946–1947. Jegyzőkönyv, 1947. március 14.

alaptanai címmel. 1945-ben bankjogtanácsos lett, 1946-ban a svéd királyi követség jogtanácsosa, a társulati adóról, a tantiemadóról és a társulati vagyonadóról szóló 1940. évi VII. törvénycikk által létrehozott Országos Döntőbizottság tagja volt, a Budapesti Ügyvédi Kamara Törvényelőkészítő Bizottságának és Gazdasági Bizottságának tagja. Folytatta tevékenységét a Magyar Jogászegyletben, 1947-ben pedig a Pénzügy és Közigazgatás című folyóirat állandó munkatársa lett.⁴⁴ A kari tanács támogatását követően a vallás és közoktatásügyi miniszter elé terjesztették,⁴⁵ aki a kérést Beck Salamon kérvényével együtt jóvá hagyta.⁴⁶

1947. október 15-i ülésen Szászy István azt indítványozta, hogy a kar állítson fel egy összehasonlító jogi intézetet. A kari tanács támogatta a javaslatot, igazgatónak pedig magát Szászyt választották meg, „*az intézet vezetésében való állandó részvétel mellett*” helyettes igazgatónak Ujlaki Miklóst választották.⁴⁷ (Szászy István egy Ujlaki emigrációjának nyilvánvalóvá válását követő, 1949. május 27-én készített előadói anyagából tudható, hogy szervezett helyettes igazgatói tisztség nem volt az intézetnél, Ujlaki soha nem kapott ezért fizetést. Megbízása kifejezetten Ujlaki személyének szólt, és miután emigrált, Szászy István kijelentette, hogy új igazgatóhelyettesre nincsen szükség, az igazgató egyedül is el tudja látni a feladatát.⁴⁸)

Egy évvel később, 1948 áprilisában Nizsalovszky Endre Szászy Istvánnal egy újabb indítványt terjesztettek elő. Ennek tárgya az volt, hogy Ujlakinak „A szomszédos államok magánjoga” című tárgykörből történt egyetemi magántanári képesítését terjesszék ki az összehasonlító magánjog egész területére. Az indokolás szerint Ujlaki Miklós, aki ekkorra már rendkívüli tanári címet kapott, 1947. május 27-én a Magyar Jogászegyletben előadást tartott Az összehasonlító jogtudomány új irányjai címmel, valamint egyéb munkái is azt mutatták, hogy nem csupán a Magyarországgal szomszédos államok tételes jogát tanulmányozta, hanem több munkája összehasonlító magánjogi tárgyú volt.⁴⁹ A kar egyhangúlag elfogadta az indítványt, Ujlaki egyetemi magántanári képesítése tárgykörét összehasonlító magánjogra

44 ELTE Levéltár, 7.c. 941/1946–1947. Bizottsági vélemény, 5.

45 ELTE Levéltár, 1.a.3. 1947. április 19. 17.

46 ELTE Levéltár, 7.c. 1780/1946–1947.

47 ELTE Levéltár, 7.a.47. 1947. október 15. 147-149.; ELTE Levéltár, 7.c. 1691/1947–1948. A Pázmány Péter Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán felállított Összehasonlító Jogi Intézet szervezeti szabályzata.

48 ELTE Levéltár, 7.c. 1813/1948–1949. Szászy István: Eladói jelentés. 1949. május 27.

49 ELTE Levéltár, 7.c. 1516/1947–1948. Nizsalovszky Endre és Szászy István indítványa.

módosították, ezt pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fel is terjesztették.⁵⁰

Ujlakit a Svéd intézet kulturális kapcsolatok számára „Svenska Institute-til” meghívta, hogy az 1948–1949. tanév őszi félévében a stockholmi egyetem jog- és államtudományi karán a jogösszehasonlításról, valamint a nemzeti és nemzetközi jogegységesítésről előadásokat tartson, valamint azért, hogy a szűkebb kutatási területét illető, az utóbbi éveket jellemző fejlődést tanulmányozza. A kart arra kérte, hogy az Összehasonlító jogi Intézet helyettes igazgatói tisztségében az év végéig szabadságot öljen és egyben ahhoz is járuljon hozzá, hogy magántanári és megbízott előadói előadásait a következő tanév első felében szüneteltethesse. A kar támogatta a kérvényt.⁵¹

A kari tanács 1948. december 23-án tárgyalta Ujlaki újabb kérvényét, amelyben a távol lévő oktató azt kérte, hogy a szabadságát hosszabbítsák meg.⁵² Csatolta a Svéd Intézet igazgatójának felkérőlevelét is, amelyből az derül ki, hogy az útja rendkívül sikeres volt. Előadásokat tartott, segítséget nyújtott az uppsalai egyetem Összehasonlító Jogi Intézetének létrehozatalában, és működésének megkezdésében. Ujlaki hamar jó kapcsolatokat alakított ki a svéd egyetemekkel, és a svéd szaktudomány legkiválóbb művelőivel, valamint a levél külön említi, hogy Ujlaki – valószínűleg többek között az új svéd összehasonlító jogi intézet hasznára is – kapcsolatot alakított ki a római Institut international pour l’unification du droit privével és a baseli Institut für internationale Recht und internationale Beziehungen-nel, amelyekben rövid kutatóutat tett. *„Egyrészt kiváló tudományos eredményeire, másrészt pedig arra való tekintettel, hogy a fiatal uppsalai „Összehasonlító Jogi Intézet” az Ön tevékenységét egyelőre egyáltalán nem nélkülözheti, Intézetünk elhatározva, hogy meghívását az 1948/49. tanév második felére is meghosszabbítja.”*⁵³ Kérésének a kari tanács eleget tett.⁵⁴

1949. január 6-án – a hivatalosan közölt terveikhez képest váratlanul – jelent meg a hír a Magyar Közlönyben, hogy Ujlaki az ügyvédi gyakorlat folytatásáról lemondott, az ügyvédi iratait Radványi Ferenc ügyvédnek adta át.⁵⁵ Ez nyilvánvalóan az itthoni szálak hivatalos elvarrását jelentette, a köz-

50 ELTE Levéltár, 7.a.47. 1948. április 21. 42-43.

51 ELTE Levéltár, 7.a.47. 1948. június 23. 15-16.

52 ELTE Levéltár, 7.c. 923/1948–1949. Jegyzőkönyvi kivonat, 1949. január 5.

53 ELTE Levéltár, 7.c. 923/1948–1949. Gunnar Granberg levele Ujlaki Miklósnak, 1948. november 30. Mellékletben: Hivatalos fordítás svédnyelvű eredetiből.

54 ELTE Levéltár, 7.c. 923/1948–1949. Jegyzőkönyvi kivonat, 1949. január 5.

55 *Magyar Közlöny*, 1949/4. 2.

lönyben sugallt jelenlét csupán a közvélemény felé használt kommunikációs eszköz volt.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1949. január 13-i levelében utasította a kart, hogy Ujlakit szólítsa fel hazatérésre, amennyiben nem jelentkezik a kari tanácsnál 30 napon belül, akkor megfosztja az állásától.⁵⁶ Marton Géza, aki ekkor dékán volt, január 26-án tájékoztatta a történekről a minisztert. Levelében emlékeztetőleg rögzítette, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter volt az, aki 247.647/1948.X. szám alatt Ujlaki meghívását és tanulmányútját elsőrendű kultúrpolitikai érdekek minősítette.⁵⁷

Ujlaki nem tett eleget a miniszteri felszólításnak, ellenben 1949. április 2-én kelt és Marton Gézának címzett szűkszavú levelében lemondott igazgatóhelyettesi megbízatásáról, miután „rajta kívül álló körülmények” miatt a megbízatásnak nem tudott eleget tenni.⁵⁸

A Szladits iskola 1945 és 1949 között felbomlott. Több tagja elhunyt, számos meghatározó személyisége – Ujlaki Miklós mellett ifj. Szladits Károly is – emigrált.⁵⁹ Ujlaki neve hosszú évtizedekre kiesett a magyar tudományos köztudatból. Asztalos Lászlótól származik az a nem hivatkozott információ, miszerint vendégprofesszori megbízás lejártát követően az Amerikai Egyesült Államokba távozott, és amerikai egyetemeken tanított.

Asztalos Grosschmid tanítványok – Szladits iskola című tanulmányának publikálásakor Ujlaki még életben volt, Magyarországgal azonban megszakadtak a kapcsolatai.⁶⁰

2. Szakirodalmi tevékenysége

A formálódó Szladits iskola tevékenysége első sorban a gyakorlat feldolgozására támaszkodott, amelynek első átfogó rendszerezését Szladits Károly Fürst László segítségével végezte el. Hasonlóan fontos feladatot jelentett a magánjog szakirodalmának feltárása. Ezt a feladatot Ujlaki Miklós kapta. A harmadik terület a fiatal kutatók eredményeinek publikálásában való segítségnyújtás volt, amely a részeredményeket tanulmánykötetekben, míg az átfogó eredmé-

56 ELTE Levéltár, 7.c. 1143/1948–1949. 210.708/1949.VI.1. sz. 1949. január 13.

57 ELTE Levéltár, 7.c. 1143/1948–1949. Marton Géza levele Ortutay Gyulának.

58 SCHWEITZER Gábor: A „Pázmány”-tól az „Eötvös”-ig. Adalékok a budapesti jogi fakultás történetéhez (1945–1950) *Múltunk*, 2011/4, 49.

59 ASZTALOS i. m. 88.

60 ASZTALOS i. m. 96-97.

nyeket monográfiákban adták közre.⁶¹ Ujlaki Miklós mindhárom kategóriában publikált, szakirodalmi tevékenységének azonban két főbb iránya volt. Az első, amellyel országos hírnevet szerzett, a magánjog bibliográfiájának összeállítása volt, második a szomszédos államok magánjogának kutatása, ami idővel a jogösszehasonlítás általánosabb kérdései és a jogegységesítés felé fejlődött tovább. A két meghatározó kutatási területen kívül foglalkozott még „általános magánjogi” témákkal is. Az alábbiakban ebben a sorrendben gyűjtöm össze a tudományos életút publikációkban megjelent eredményeit azzal a kiegészítéssel, hogy a külföldön publikált tanulmányok minden egyes elemét aligha lehet a teljesség igényével összegyűjteni, ugyanakkor az emigráció alatt született írásokkal ezúttal nem foglalkozom.

A bibliográfiai kutatómunka és a rendszerezés alapvető módszertani kérdéseiről 1930 márciusában publikált először a Jogtudományi Közlöny hasábjain.⁶² Még az év áprilisában,⁶³ huszonnégy éves korában jelentette meg Szladits Károly magánjogi szemináriumának kiadványaként az 1861–1930 között született magánjogi tárgyú magyar nyelvű fontosabb munkák bibliográfiáját.⁶⁴ Szladits Károly, az alábbiak szerint összegzi a munka esszenciáját előszavában: „*A bibliográfia minden szaktudománynak nélkülözhetetlen segítő eszköze: az irodalomnak hovatovább beláthatatlan tág terein eligazít, megtámasztja emlékezetünket; munkánkat gazdaságossá teszi, mert megóv az erőpazarlástól, hogy újból keressük, amit mások már felkutattak; emellett az irodalmi becsületesség egyik biztosítója és a tudományos hála kifejezője, mert megmenti a feledéstől előbbi nemzedékek munkáját.*”⁶⁵

A megjelent recenziók pozitívan értékelték a munkát, noha főként Szladits vezetői szerepét és a két évvel korábban megjelent A magánjogi bírói gyakorlat⁶⁶ című munkához való viszonyát emelték ki.⁶⁷ Ezt követte öt évvel

61 ASZTALOS i. m. 83-84.

62 UJLAKI Miklós: A bibliográfia műhelyéből. *Jogtudományi Közlöny*, 1930, 65(5), 48-49.

63 *Jogtudományi Közlöny*, 1930. 65(8), 77.

64 UJLAKI Miklós: *Hetven év magánjogi irodalma; A magyar magánjog bibliográfiája, 1861-1930*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1930, 572.

65 UJLAKI (1930) i. m. III.

66 Szladits Károly: *A magánjogi bírói gyakorlat: 1901-1927: a magyar felsőbbbíróságok elvi döntéseinek gyűjteménye*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1928, 732.

67 MUNKÁCSI Ernő: *Hetven év magánjogi irodalma. A magyar magánjog bibliográfiája. Jogtudományi Közlöny*, 1930, 65(10), 98-99. Ujlaki Miklós: *Hetven év magánjogi irodalma. Kereskedelmi Jog*, 1930, 27(5), 118. AI: *Hetven év magánjogi irodalma. Jogállam*, 1930, 29(5), 216-217; VARANNAI István: *Hetven év magánjogi irodalma. Polgári Jog*, 1931, 7(1), 48-49.

később egy kiegészítés, amely az 1930 és 1934 közötti időszak magánjogi szakirodalmát gyűjti össze.⁶⁸

Az összehasonlító magánjog területén elsőként a bresloui Osteuropa-Institutban végzett kutatómunkájának eredményeit tette közzé A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken című tanulmányában,⁶⁹ ami- ben az első világháborút követő területváltozások miatt részben a lengyel köztársasághoz került Árva- és Szepesvármegyékben a magánjog területén bekövetkezett mintegy húsz éves változásokat vette górcső alá. Ezzel majd- nem egy időben jelent meg az intézet által gondozott Zeitschrift für Ost- recht hasábjain a csehszlovák magánjogban továbbélő magyar házassági jogról szóló német nyelvű tanulmánya, amely a későbbi monográfia egyik fejezete lett.⁷⁰

1931 végén jelent meg Ujlaki legterjedelmesebb, monografikus mun- kája A magyar magánjog módosulása Csehszlovákiában címmel.⁷¹ A kötet anyagának összeállításához az Osteuropa Institut gyűjteményén kívül kuta- tásokat végzett még Kassán, Prágában és Brünnben is.⁷²

Szladits a következőképpen értékeli a munkát a Jogtudományi Közlöny- ben: „*Újlaki könyve lelkiismeretesen dolgozza fel, a magánjog szokásos rendszerében, az immár tizenharmadik éve bőven buzogó csehszlovákiai törvény- és rendeletanyagot, azonkívül a bírói gyakorlatot, amennyire az hozzáférhető volt. E bőséges anyag alapján a legapróbb részletekre kiterjedő hű képét adja mindannak, ami a magyar magánjogból az ottani területen 1918 óta megváltozott. Adatainak pontossága és feltétlen megbízhatósága a könyvet elsősorban a gyakorlat számára teszi nélkülözhetetlenné; így fogják fel ezt odaát is, ahol ilyen teljes és szabatos beszámoló a joganyag változásairól eddig még nem állott rendelkezésre.*”⁷³

68 UJLAKI Miklós: Öt év magánjogi irodalma: a magyar magánjogi bibliográfiája, 1930-1934. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1935. 210.

69 UJLAKI Miklós: A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken. *Jogtudomá- nyi Közlöny*, 1931, 66(5), 45-47. Különlenyomat: UJLAKI Miklós: *A magyar jog sorsa a Lengyelországhoz csatolt területeken*. Budapest, Franklin-társulat nyomdája, 1931. 11.

70 UJLAKI, Nikolaus: Das in der Cechoslovakei geltende ungarische Eherecht. *Zeitschrift für Ostrecht*, 1931, 5(4), 253-269. Különlenyomat: UJLAKI, Nikolaus: *Das in der Cechoslovakei geltende ungarische Eherecht*. Berlin, 1931. 17.

71 UJLAKI Miklós: *A magyar magánjog módosulása Csehszlovákiában*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1931, 258.

72 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944-1945. 1. sz. melléklet, 3.

73 SZLADITS Károly: Dr. UJLAKI Miklós: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. *Jogtudományi Közlöny*, 1931, 66(30), 250. További ismertetések: Dr. UJLAKI Miklós: A

Ujlaki 1932-ben adta közre *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken* című munkáját,⁷⁴ míg 1934-ben jelent meg harmadik monográfiája, amely folytatja a környező országok egykorú magánjogfejlődésének történetét.⁷⁵ A munka azokat a módosulásokat veszi számba és elemzi, amelyeken a Romániához csatolt magyar területeken a szűkebb értelembbe vett magyar magánjog átesett. Az ehhez szükséges kutatásokat az az 1932–1933-as tanévre kapott ösztöndíjából fedezte. Az anyaggyűjtést Bukarestben, Kolozsváron és Nagyváradon végezte.⁷⁶ Ugyanabban az évben jelent meg a tanulmányorozat utolsó eleme, a Jugoszláviához csatolt területek magánjogát.⁷⁷

magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. *Jogállam*, 1931. 30(7–8), 373–375.; Nizsalovszky Endre: Dr. Ujlaki Miklós: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. *Magyar Jogi Szemle*, 1931, 12(10), 470–772.; R. L.: A magyar magánjog módosulásai Csehszlovákiában. *Külügyi Szemle*, 1933, 10(1), 92–93.

- 74 UJLAKI Miklós: *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken*. Budapest, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 1932. 126. Recenziók: DOMBOVÁRY Géza: Ujlaki Miklós: *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területen. Ügyvédek Lapja*, 1932. 49(2), 5–6.; Dr. Ujlaki Miklós: *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken. Jogállam*, 1932, 31(3–4), 148–149.; Ujlaki Miklós: *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken*. (Budapest, 1932, Grill.) *Külügyi Szemle*, 1932, 9(3) 341.; SZLADITS Károly: Dr. Ujlaki Miklós: *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken*. Budapest, 1932. Grill. 126. p. *Jogtudományi Közlöny*, 1932, 67(31), 179–180.; SZÁSZY István: Dr. Ujlaki Miklós: *A magyar jog sorsa az Ausztriához és Lengyelországhoz csatolt területeken*. Budapest. 1932. *Magyar Jogi Szemle*, 1932, 13(6), 203–205.
- 75 UJLAKI Miklós: *A magyar magánjog módosulásai Romániában*. Budapest, Grill Károly könyvkiadóvállalata, 1934. 194. Ismertetés: Szladits Károly *A magyar magánjog módosulásai Romániában*. Írta: Dr. Ujlaki Miklós budapesti ügyvéd, Budapest, 1934. Grill Károly kiadóvállalata, 194. I. *Jogtudományi Közlöny*, 1934, 69(39) 246.; Dr. Ujlaki Miklós: *A magyar magánjog módosulásai Romániában. Jogállam*, 1934. 33(9–10) 388–389.; F.: Ujlaki Miklós: *A magyar magánjog módosulásai Romániában*. Grill Károly könyvkiadóvállalata, Budapest, 1934., 194 oldal. *Jogállam*, 1934, 388–389.; KOMIN Ferenc: Dr. Ujlaki Miklós: *A magyar magánjog módosulásai Romániában. Külügyi Szemle*, 1934, 11(4), 425–426.; SÖMJÉN László: *A magyar magánjog módosulásai Romániában. Magyar Jogi Szemle*, 1935, 16(3), 127–130.; IFJ. SZIGETI László: *A magyar magánjog módosulásai Romániában. Polgári Jog*, 1934, 10(7), 433–434.
- 76 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet 4.
- 77 UJLAKI Miklós: *A magyar jog sorsa a Jugoszláviához csatolt területeken. Jogtudományi Közlöny*, 1934. 69(25) 142–144. Különlenyomat: Ujlaki Miklós: *A magyar jog sorsa a Jugoszláviához csatolt területeken*. Jogtudományi Közlöny Könyvtára 23. Budapest, Franklin-társulat nyomdája, 1934. 10. Német nyelven megjelent a breslauer Osteupa Institut folyóiratában és különlenyomatként is: UJLAKI, Nikolaus Das Schicksal des

Ujlaki a Jogi Professzorok Emlékezete című kötetben Wenzel Gusztáv életútját összegezte és értékelte,⁷⁸ kiemelt helyen foglalkozott a jogösszehasonlító módszer területén elért eredmények számbavételével és példaértékű módszertani gondolatok erősítésével.

1936-ban jelent meg magyar és német nyelven a Ferencz József Tudományegyetem Baráti Egyesületének jog- és államtudományi szakosztályában tartott előadása az utódállamok jogegységesítési tevékenységéről,⁷⁹ amely lényegében összegzése volt a környező országok jogfejlődését vizsgáló több éves kutatásának.

1937-ben publikálta tanulmányát, amelyben a csehszlovák polgári törvénykönyv legújabb javaslatát mutatja be kritikai szemszögből,⁸⁰ amely a Magyar Jogászegylet összehasonlító jogi szakosztályának 1937. május 20-án megtartott ülésén elhangzott beszéd írásos változata.⁸¹ Konklúzióként rögzíti: „A csehszlovák javaslat magyar szempontól ismét csökkenteni annak a nálunk gyakran hallható érvnek az erejét, hogy a magyar magánjog törvényi szabályozása megbontaná a jogrendszeri közösséget az elszakított területekkel. A tőlünk területet nyert országok jogegységesítő törekvéseinek eddig eredményei nyomána jogközösség sajnos már eddig is olyan sok ponton szakadt meg, hogy az említett szempont a magyar magánjog kodifikációjának elhalasztására indokul ma már fel nem hozható; nem változtat ezen az a körülmény sem, hogy a csehszlovák polgári törvénykönyv esetleg csak hosszú esztendőök mulva lép hatályba.”

ungarischen Rechts auf den Jugoslavien angeschlossenen Gebieten. Zeitschrift für Osteuropäisches Recht, 1934, 1(2), 83-92.; Különlenyomat: UJLAKI, Nikolaus: *Das Schicksal des ungarischen Rechts auf den Jugoslavien angeschlossenen Gebieten*. Berlin. 1934. 83-92.

78 UJLAKI Miklós: Wenzel Gusztáv. In: *Jogi Professzorok Emlékezete*. Budapest, Sárkány-Ny., 1935, 65-75. Különlenyomat: UJLAKI Miklós: *Wenzel Gusztáv 1812-1891*. Budapest, Sárkány Ny., 1936, 13.

79 UJLAKI Miklós: *Az utódállamok jogegységesítő törekvései és a magyar magánjog*. A magyar királyi Ferencz József Tudományegyetem Baráti Egyesületének jog- és államtudományi szakosztályában tartott előadások 24. Szeged, Szeged Városi Ny., 1936. 28. Német nyelven megjelent: UJLAKI, Nikolaus Die rechtsvereinheitlichenden Bestrebungen der Nachfolgestaaten und das ungarische Privatrecht. *Zeitschrift für Osteuropäisches Recht*, 1936, 3(9), 580.

80 UJLAKI Miklós: A csehszlovák polgári törvénykönyv legújabb javaslata. *Polgári Jog*, 1937, 13(6), 306-335. Különlenyomat: UJLAKI Miklós: *A csehszlovák polgári törvénykönyv legújabb javaslata*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1937. 32.

81 Dr. Ujlaki Miklós előadása. *Jogállam*, 1937. 36(5-6), 253.

1938-ban jelent meg Szladits Károly tanári működésének harmincadik évfordulójára készített emlékkönyv hasábjain tanulmánya az összehasonlító jogtudomány feladatairól, amiben kifejti az addigra kikristályosodott módszertani nézeteit.⁸² Rögzíti a jogösszehasonlítás magyarországi fejlődését, lényegét, és kitér a világháborút követően kialakult új helyzetből fakadó új feladatokra is. Ujlaki módszerének a lényege, hogy a „*jogösszehasonlítást területileg körülhatárolt olyan szűkebb körre szorítja, amelyben a vizsgálódáskörvonalait az életviszonyok rokonsága szabja meg.*” Abban látta ennek a módszertani iránynak az értékét, hogy mivel így az életviszonyok nem különböznek jelentősen egymástól, így „*nagy tapasztalati értékkel bíró*” adatokat lehet nyerni az egyes jogintézményekről valamint arról, hogy mit jelent és milyen következményekkel járna egy adott jogintézmény átvétele egy más jogrendszerből, vagy milyen eredménnyel járna az áttérés egyik jogszabályról a másikra. A jogösszehasonlítás közvetlen célját az élő jog gazdagításában, míg szélesebb értelemben vett célját a jogegységesítésben látta.⁸³

1839 és 1947 között nem publikált a jogösszehasonlítással kapcsolatos eredményeket, aminek egyik, kézenfekvő oka az lehetett, hogy ebben az időszakban egy európai kutatóutat, különösen állami ösztöndíj segítségével, aligha lehetett megvalósítani. Figyelme a magyar magánjog felé fordult. hallgatását megelőző utolsó publikációjában a visszacsatolt területek magánjogát vette górcső alá.⁸⁴ A környező országok magánjogáról utoljára 1947-ben írt, amikor a magyar házassági jogi szabályok fennmaradt elemeit vizsgálta a burgenlandi házassági jogban.⁸⁵ Ugyanebben az évben adta közre a párizsi magyar békeszerződés pénzügyi jogra gyakorolt hatásáról szóló eredményeit.⁸⁶

82 UJLAKI Miklós: Az összehasonlító jogtudomány feladatai. In: Emlékkönyv Dr. Szladits Károly tanári működésének harmincadik évfordulójára Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1938. 575-581.

83 UJLAKI (1938) i. m. 580-581.

84 UJLAKI Miklós: A magyar szent koronához visszatért területek magánjoga. In.: *Emlékkönyv Kolosváry Bálint jogtanári működésének negyvenedik évfordulójára.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1939, 540-547. Különlenyomat: UJLAKI Miklós: *A magyar szent koronához visszatért területek magánjoga.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1939. 10.

85 UJLAKI Miklós: Magyar jogszabály töredékek a Burgenland házassági jogában. *Jogtudományi Közlöny*, 1947/23–24, 355-357.

86 UJLAKI Miklós: A párizsi magyar békeszerződés és a pénzügyi jog. In.: BECK Salamon (szerk.) *A békeszerződés magán- és gazdaságjogi vonatkozásai.* Magyar Jogászegylet

Az utókor tudományos értékelései eltérő képet mutatnak Ujlaki összehasonlító magánjogi kutatásait illetően. Asztalos László a 1980-as évek közepén a következőképpen összegzi az (emigráció előtti) életművet: „*A felszabadulás előtt már több olyan publikációt tett közzé, amelyek – alkalmazkodva a korabeli nacionalizmushoz – elsősorban a szomszédos államokban továbbélő magyar joggal foglalkoztak.*”⁸⁷ Fekete Balázs Wenzel Gusztáv – az összehasonlító jog területén – örökösét látja Ujlakiban. „[...] ő tekinthető annak a jogösszehasonlításnak a legjelentősebb képviselőjének, aki „*a két világháború közötti időszakban közel két évtizedes munkássága során magas szintű tudományos igényességgel kutatta a magyar magánjog továbbélését a Kárpát-medencében. Ujlaki munkássága túlmutat a korábbi kezdeményezéseken, ugyanis nemcsak elméleti kérdéseket vizsgált mint elődei, de bőséges »gyakorlati« jogösszehasonlítást is végzett. Kutatásában részletesen elemezte a magyar magánjog helyzetét a trianoni békeszerződés utáni Kárpát-medencében, miközben élénk figyelemmel kísérte a szomszédos államok fejlődését is. Írására jellemző, hogy mindig eredeti források alapján dolgozta fel az adott állam jogának és továbbélő magyar magánjognak a viszonyát, így tanulmányai és könyvei eligazítanak a szomszédos államok jogfejlődését a korszakban meghatározó problémák világában is.*” Elutasította a jogegységesítést, amelyet az elszakított területekkel még többé-kevésbé fennálló jogközösség fenntartásának szükségességével indokolt.⁸⁸

Ujlaki Miklós a bibliográfia és összehasonlító magánjog tudomány területén végzett kutatásai mellett a gyakorlat tudományos igényű rendszerezéséből és elemzéséből – ahogyan ő nevezte: az „*általános magánjog*”⁸⁹ műveléséből – is kivette a részét. Szladits Károly és Fürst László mellett társszerkesztője volt a magyar magánjogjogot feldolgozó Magyar magánjog mai érvényében: törvények, rendeletek, joggyakorlat című munka harmadik, kötetmi jogot tárgyaló részének, amely három kötetben jelent meg 1934-ben.⁹⁰ A gyűjteménynek az volt a célja, hogy összegyűjtse a vonatkozó ha-

Könyvtára 25. Budapest, Magyar Jogászegylet, 1947, 102-110. UJLAKI Miklós: A párizsi magyar békeszerződés pénzügyi jogi vonatkozásai. *Pénzügy és Közigazgatás*, 1947, 1(5), 280-283.

87 ASZTALOS i. m. 86.

88 FEKETE Balázs: *A modern jogösszehasonlítás paradigmái. Kísérlet a jogösszehasonlítás történetének új értelmezésére.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2011, 175-176.

89 ELTE Levéltár, 7.c. 484/1944–1945. 1. sz. melléklet, 5.

90 SZLADITS Károly – FÜRST László – UJLAKI Miklós: *Magyar magánjog mai érvényében: törvények, rendeletek, joggyakorlat III. rész, Kötetmi jog I–III.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1934, I. XVIII, 843, II. XII, 743, III. XI, 738. Ismerteti: MUNKÁCSI Ernő:

tályos jogforrásokat és a vonatkozó gyakorlatot. Az összeállítás az 1928-as Magánjogi Törvénykönyve javaslatának rendszerét követte, minden fejezet első részében a kódexjavaslat vonatkozó szövegét, majd második részében pedig „az élő jogot” rögzítették (a törvényeket, majd a kormányrendeleteket és egyéb jogforrásokat, végül a felsőbbbíróságok fontosabb döntéseit).⁹¹ Ezt a háromkötetes munkát 1942 és 1944 között még egyszer, hatályosítva kiadták.⁹² Ide sorolható még Ujlaki bérletről szóló munkája is, amely Szladits Károly főszerkesztésében közreadott Magyar Magánjog 4. kötetében jelent meg.⁹³ Ehelyütt a korábbi bibliográfiai munkáinak biztos talaján állva elemzi a vonatkozó joggyakorlatot.

3. Összegzés

Ujlaki Miklós előtt mind a gyakorlat, mind pedig az elmélet területén ígéretes pályáiv látszott kibontakozni. Szladits Károly kiemelkedő tehetségű tanítványa, az iskola egyik meghatározó személye volt. A második világháború ideiglenesen megtörte a karrierjét, de 1945 második felétől töretlen erővel folytatta a tudományos és oktatói tevékenységét. Amikor a kommunista diktatúra kiépülése egyre inkább tetterhető volt, a svédországi kutatóúton lévő, negyvenes évei közepén járó Ujlaki nem tért haza, New Yorkban kezdett új életet. Ebben az időszakban bomlott fel végleg a Szladits Károly nevével fémjelzett iskola.

Ujlaki bibliográfiai munkájával szerzett országos hírnevet. Mintegy húsz éven keresztül szakadatlanul kutatta a Kárpát medencében a trianoni békeszerződést követően továbbélő és folyamatosan változó jogrendszereket, különös tekintettel a magánjogra.

Szladits Károly Füst László Ujlaki Miklós: Kötelmi jog. *Jogtudományi Közöny*, 1934. 69(25), 144-145.

91 SZLADITS – FÜRST – ÚJLAKI (1934), i. m. III-IV.

92 SZLADITS Károly – Újlaki Miklós – FÜRST László: Magyar magánjog mai érvényében: törvények, rendeletek, joggyakorlat 3. rész. Kötelmi jog I–III. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, I. 1942. XXIV, 745, II. 1943. XVI, 717, III. 1944. XII, 414.

93 ÚJLAKI Miklós: Bérlet. In.: SZLADITS Károly (főszerk.): *Magyar Magánjog IV. Kötelmi jog, Különös rész*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1942, 451–545. Különlenyomatként is megjelent: ÚJLAKI Miklós: *Bérlet*. Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1941, 64.